

SVETOVNA KNJIŽEVNOST V
BERILIH
ZA SPLOŠNO SREDNJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE PO
LETU 1945

Jožica Jožef Beg
Ljubljana, 5. maj 2011

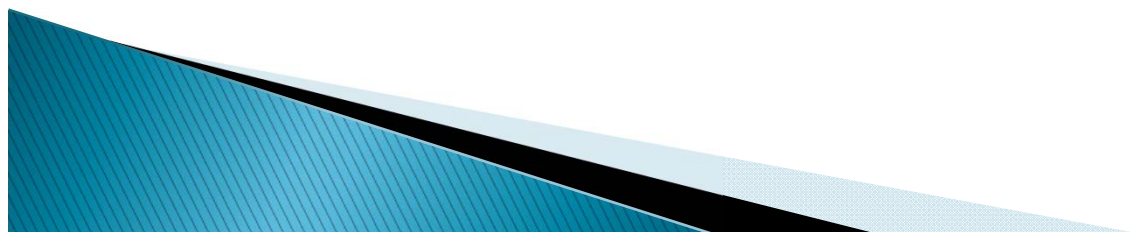
Uvod

- ▶ vpliv šole na oblikovanje kanona
- ▶ kako se je razvijal šolski literarni kanon za svetovno književnost v slovenskem prostoru po letu 1945
- ▶ predstavitev seznama kanoniziranih avtorjev in besedil, ki je oblikovan na podlagi analize 46 zvezkov 12 sestavov beril za splošno srednješolsko izobraževanje od leta 1945 dalje.

Pregledana berila

- ▶ Neimenovan uredniški odbor, 1947: *Sodobno berilo za višje razrede srednjih šol, 1–3./4. zvezek*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- ▶ Bajec, Anton idr., 1945: *Slovenska čitanka in slovnica za prvi–četrti razred srednjih in sorodnih šol*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- ▶ Pirjevec, Dušan s sodelovanjem Staneta Miheliča in Janka Kosa (ur.), 1961: *Slovenska književnost. Izbrana dela in odlomki, 1. knjiga*; Bohanec, Franček, Jamar, Marija, Kos, Janko (ur.), 1964: *Slovenska književnost. Izbrana dela in odlomki, 2. knjiga*. Ljubljana: Mladinska knjiga; Kos, Janko s sodelovanjem Dušana Pirjevca in Staneta Miheliča (ur.), 1962: *Svetovna književnost. Izbrana dela in odlomki, 1. in 2. knjiga*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- ▶ Bohanec, Franček idr. (ur.), 1971: *Slovensko berilo za prvi, drugi, tretji, četrti razred srednjih šol*. Ljubljana, Državna založba Slovenije.
- ▶ Gregorač, Vera, 1977: *Slovenski jezik. Berilo z analizo, literarno zgodovino in teorijo. 1., 2., 3. 4., snopič*. Ljubljana: DDU Univerzum.
- ▶ Fatur, Silvo, 1981: *Književnost I., II.*; Bohanec, Franček idr., 1983: *Književnost III., IV.* Maribor: Obzorja.
- ▶ Kos, Janko (ur.), Logar, Tine (ur.), 1987: *Berilo 1, 2, 3, 4*. Maribor: Obzorja.
- ▶ Kos, Janko (ur.), Logar, Tine (ur.), 1993, 1994: *Berilo 1., 2., 3., 4.* Maribor: Obzorja.
- ▶ Kos, Janko idr., 2000–2003: *Svet književnosti 1–4* Maribor: Obzorja
- ▶ Ambrož, Darinka idr., 2000–2003: *Branja 1–4. Berilo in učbenik za prvi letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- ▶ Ambrož, Darinka idr., 2008–2010: *Branja 1–3. Berilo in učbenik za prvi letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- ▶ Lah, Klemen idr., 2007–2010: *Umetnost besede. Berilo 1–4. Učbenik za slovenščino – književnost v 1. letniku gimnazij in štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

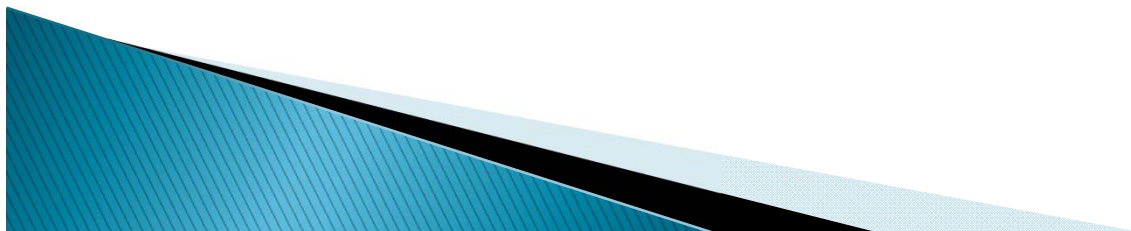
Berilo

- ▶ je zbirka literarnih besedil, izbranih v skladu s cilji učnega načrta in opremljenih z ustreznim didaktičnim instrumentarijem (B. Krakar Vogel: 2004).

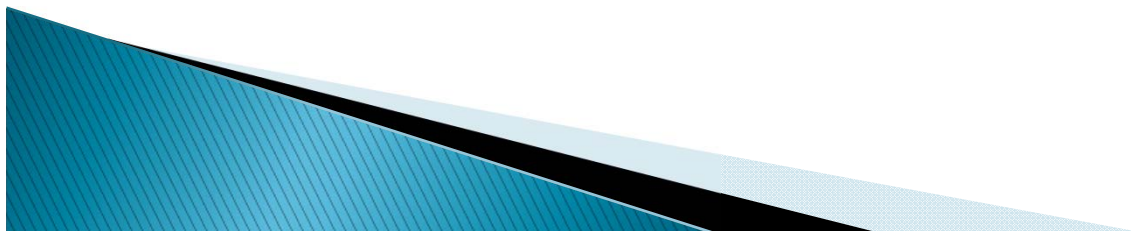
Načela za izbiranje besedil (po A. Žbogar)

- ▶ recepcijsko
- ▶ literarnozgodovinsko (34 zvezkov)
- ▶ literarnoteoretično
- ▶ načelo nacionalne oz. mednarodne primerljivosti in pomembnosti

Temeljni kriterij

- ▶ kanoniziranost in reprezentativnost besedila
 - domači kanon = temeljna dela slovenske književnosti; prispevek k oblikovanju nacionalne identitete
 - svetovni kanon = temeljna besedila svetovne književnosti, ki naj bi jih poznal vsak slovenski izobraženec

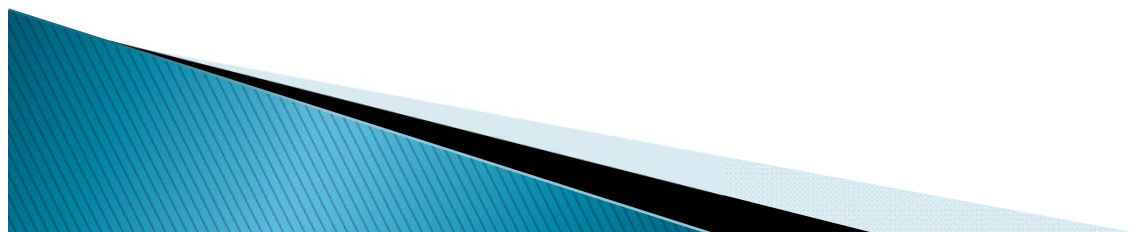
Vpliv družbenih (političnih) okoliščin

- ▶ Prvo desetletje po vojni
 - Sodobno berilo za višje razrede srednjih šol:
 - vojna tematika
 - ruski in drugi slovanski avtorji (le dva neslovanska avtorja)
 - južnoslovanska književnost med ostalimi besedili, v izvirniku (srbska in makedonska besedila v cirilici)
 - največji delež avtoric (9 ali 13,2 %) v povojnih berilih

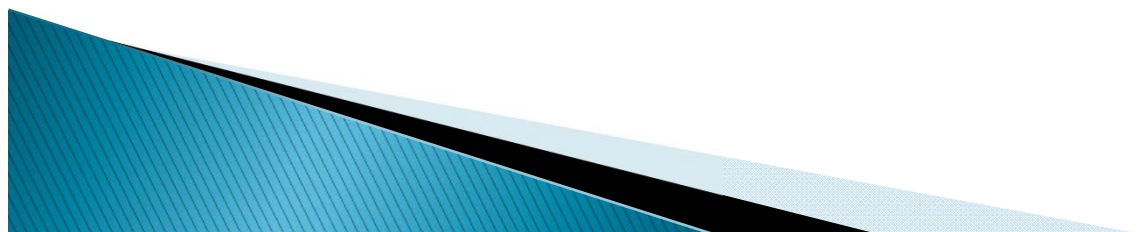
Vpliv družbenih okoliščin

- ▶ usmerjeno izobraževanje:
 - besedila južnoslovanskih književnosti v izvirniku; dodana drugim besedilom (v ostalih sestavih ju. knj. v posebnem poglavju)
 - najmanjša zastopanost svetovne književnosti (v 2. zvezku npr. dva tuja avtorja – Zola, Gorki); socialistični realizem – Gorki: *Mati*, Šolohov: *Tihi Don*

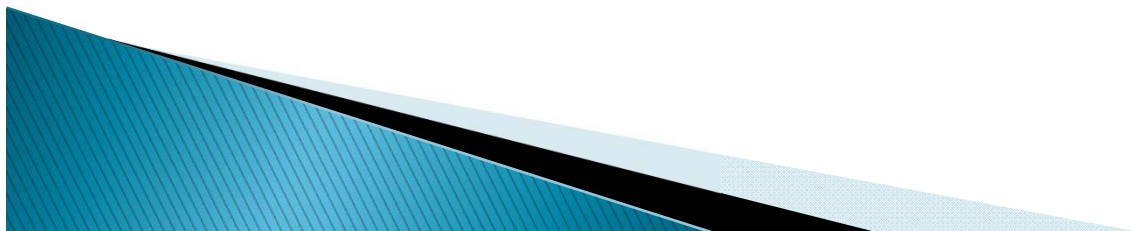
Vpliv družbenih okoliščin

- ▶ Po osamosvojitvi 1991
 - izločitev južnoslovanskih avtorjev iz izbora (Stanković, Andrić, Krleža med avtorji svetovne književnosti)
 - besedila iz Biblije – Nove zaveze (v prenovljenem Berilu 1 Prilika o izgubljenem sinu; po letu 2000 v novih berilih in v skladu z učnim načrtom Biblija kot samostojno poglavje)

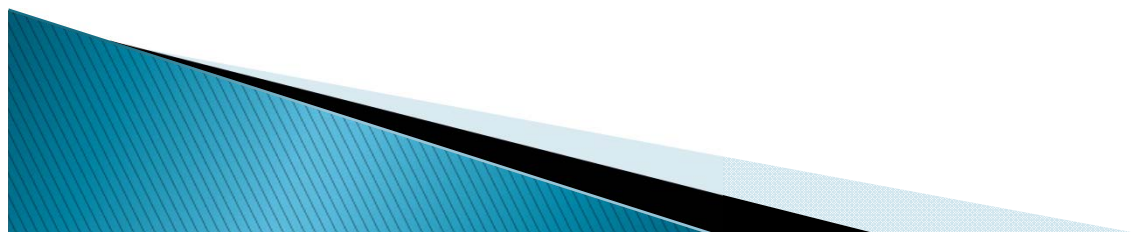
Delež svetovne književnosti v primerjavi z nacionalno knj.

- ▶ Največji delež svetovne književnosti je v berilih za prvi letnik (starejša književnost).
- ▶ Najmanjši delež svetovne književnosti v berilih za usmerjeno izobraževanje, največji pa v sestavu *Umetnost besede*.

Razmerje med svetovno in nacionalno književnostjo v aktualnih berilih

	Število avtorjev				Število besedil			
	Svetovna književnost		Slovenska književnost		Svetovna književnost		Slovenska književnost	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Svet književnosti	37	42	51	58	55	37,4	92	62,6
Branja	188	50,5	184	49,5	308	41,8	429	58,2
Umetnost besede	90	58,4	64	41,6	168	52,3	153	47,7

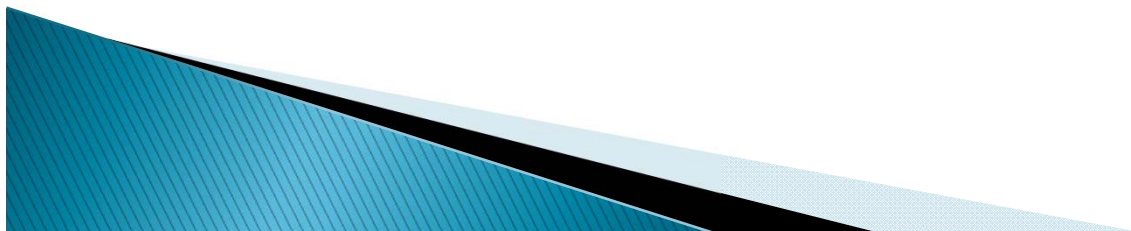
Šolski literarni kanon svetovne književnosti

»» POVZETEK

Dela šolskega literarnega kanona SK

- ▶ 1. skupina: avtorji in njihova dela (večinoma z istimi odlomki), ki so vključeni v vse pregledane izbore po l. 1945
- ▶ 2. skupina: avtorji in njihova dela (večinoma z istimi odlomki), ki so vključeni v večino pregledanih izborov po l. 1945

Prva skupina

Avtor	Delo	Zvrst/vrsta	Najpogosteje uvrščen tekst
1. skupina			
Homer	Iliada	ep	Hektorjevo slovo boj med Hektorjem in Ahilom
Sofokles	Kralj Ojdip	tragedija	pogovor s pastirjem
Sofokles	Antigona	tragedija	prepir med Kreontom in Hajmonom
Dante Alighieri	Božanska komedija	ep	Grof Ugolino
Giovanni Boccaccio	Dekameron	novela	Novela o sokolu
William Shakespeare	Hamlet Romeo in Julija	tragedija tragedija	monolog Biti ali ne biti pod Julijinim balkonom
Molière	Tartuffe	komedija	Orgon in Dorina
Goethe	Trpljenje mladega Wertherja	roman v pismih	različna pisma
Puškin	Jevgenij Onjegin	roman v verzih	Tatjanino pismo
Tolstoj	Vojna in mir	roman	Napoleon pred Moskvo

Druga skupina

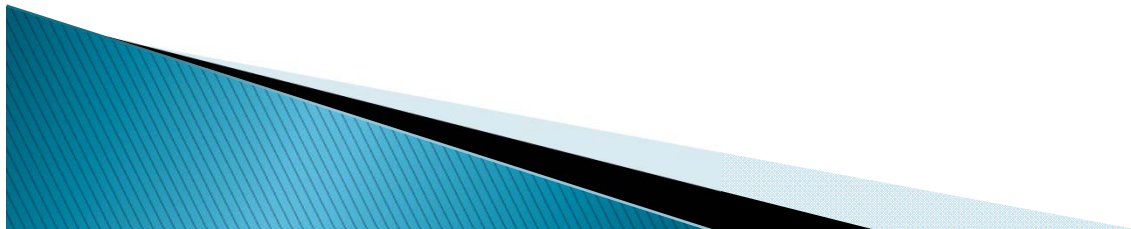
2. skupina			
/	Biblija	lirika	Visoka pesem, Psalm
Homer	Odiseja	ep	srečanje z Nausikao
Sapfo	/	lirika	Svatovska pesem
Horac	/	lirika	Epoda idr.
Ovid	Metamorfoze		Orfej in Evridika, Pigmalion
Katul	/	lirika	Blagoslov ljubezni
Petrarca	Soneti	sonet	Blažen bodi čas ...
Cervantes	Don Kihot	roman	»rešitev« fantiča
Gogolj	Revizor	drama	zaključni prizor
	Plašč	novela	pri »važni osebi«
Balzac	Oče Goriot	roman	Materino pismo Rastignacu
Flaubert	Gospa Bovary	roman	na poljedelskem sejmu
Dostojevski	Zločin in kazen	roman	Rodjeve sanje; pogovor z Marmeladovim, izpoved Sonji ...

Druga skupina

Avtor	Delo	Zvrst/vrsta	Najpogosteje uvrščen tekst
Zola	Beznica	roman	pojedina
Ibsen	Strahovi	drama	zaključni prizor
Baudelaire	/	lirika	Sorodnosti, Harmonija večera
Wilde	Saloma	drama	Saloma opeva Johanaana
Garcia Lorca	/	lirika	Vitezova pesem
Kafka	Preobrazba	novela	uvodni del
Joyce	Ulikses	roman	Mollyjin monolog
Proust	V Swanovem svetu	roman	magdalenica; nehotni spomin
Sartre	Zaprta vrata	drama	zaključni prizor
Camus	Tujec	roman	zaključni del (s spovednikom)
Ionesco	Plešasta pevka	drama	g. Martin in ga. Martin
Beckett	Čakajoč Godota	drama	zaključni prizor
Márquez	Sto let samote	roman	različni odlomki

Tretja skupina?

- ▶ Avtorji iz perifernih nacionalnih književnosti;
- ▶ avtorji 2. polovice 20. stoletja (tudi iz neevropskih književnosti) in
- ▶ avtorice od Jane Austen dalje.

Avtorice v berilih

- ▶ redno v izborih učbeniških sestavov le dve avtorici:

Sapfo in Svetlana Makarovič

Zaključne ugotovitve

- ▶ (1) slovenski šolski literarni kanon se je izoblikoval že v šestdesetih letih
- ▶ (2) zaprtost šolskega literarnega kanona (avtorji, dela in celo odlomki)
- ▶ (3) šolski literarni kanon svetovne književnosti je pretežno zahodni kanon in ne vključuje avtorjev iz obrobja svetovnega literarnega sistema
- ▶ (4) izključenost avtoric
- ▶ (5) vloga dr. Janka Kosa pri oblikovanju in nadaljnjem uveljavljanju kanona

